

Bogusław Bemberek

Politechnika Rzeszowska

PARTNERSTWO I KONKURENCYJNOŚĆ W ŚWIETLE POLITYKI SPÓJNOŚCI UNII EUROPEJSKIEJ

1. Wstęp

Niniejszy artykuł jest próbą podkreślenia znaczenia partnerstwa dla wzmocnienia konkurencyjności regionu z punktu widzenia unijnej polityki spójności. Zdaniem M. Barnier, „sukces europejskiej polityki regionalnej opiera się na solidnym partnerstwie z władzami narodowymi i lokalnymi, owocnej współpracy i oczywiście na ogromnych możliwościach innowacyjnych”¹. Jeśli się zważy na zasadę solidarności między różnymi krajami członkowskimi czy unijnymi regionami oraz regionalny wymiar partnerstwa, co przyczynia się nie tylko do zacierania różnic w rozwoju krajów czy regionów Unii Europejskiej, ale także pobudza wzrost gospodarczy, wpływa pozytywnie na poprawę rynku pracy czy determinuje konkurencyjność poszczególnych członków Unii, to uzasadnione wydaje się skupienie uwagi na tym zagadnieniu.

2. Wokół polityki spójności

Polityka spójności w obecnych realiach gospodarczych staje się kwestią zasadniczą z punktu widzenia dalszego rozwoju Unii Europejskiej. Podkreśla, iż UE stawia sobie za szczególny cel zmniejszenie różnic ekonomicznych między regionami oraz zmniejszanie stopnia zacofania gospodarczego najslabiej rozwiniętych regionów i wysp, nie wyłączając obszarów wiejskich². Pojęcie „spójność społeczna i gospodarcza” odnosi się zatem do wyrównywania różnic mię-

¹ Komisja Europejska, *W służbie regionom*, Wyd. „Wokół nas”, Gliwice 2001, s. 3.

² Tamże, s. 6. Podstawowe założenia finansowe i programowe dotyczące realizacji strategii wyrównywania różnic między regionami Europy zostały opracowane w Agendzie 2000 – dokumencie, który został przyjęty w Berlinie przez Komisję Europejską w marcu 1999 r.

dzy regionami krajów członkowskich i kandydujących oraz podwyższania poziomu życia w tych regionach. Spójność społeczna, gospodarcza czy terytorialna ma istotne znaczenie z punktu widzenia nie tylko niwelowania różnic w dochodach, ale także wspierania innowacyjności czy tworzenia sieci łączących regiony, przedsiębiorstwa i ludzi. W art. 2 Traktatu z Maastricht podkreślono, iż zasadniczym celem UE jest „propagowanie postępu gospodarczego i społecznego, o zrównoważonym i trwałym charakterze [...] za sprawą umocnienia spójności gospodarczej i społecznej”³. Koncepcja zaś spójności terytorialnej rozciąga się, zdaniem ekonomistów, poza obszar pojęcia spójności gospodarczej i społecznej, stanowiąc jej uzupełnienie i wzmocnienie zarazem.

W obrębie UE ekonomiczna i społeczna spójność członków jest w znacznym stopniu wspierana przez fundusze strukturalne⁴. Wsparciu realizacji polityki spójności w Polsce służą m.in. programy Phare⁵. Ich celem jest stworzenie warunków do osiągnięcia większej spójności społecznej i gospodarczej Polski. Projekty Phare „Spójność społeczna i gospodarcza” (SSG), realizowane przez samorządy lokalne, instytucje odpowiedzialne za infrastrukturę o lokalnym i regionalnym znaczeniu oraz inne podmioty w latach 2000-2005, dotyczyły rozwoju działalności sektora produkcyjnego (procesów restrukturyzacyjnych i modernizacyjnych), wzmocnienia potencjału ludzkiego czy poprawy infrastruktury związanej z prowadzeniem działalności gospodarczej, koncentrując się na dwóch głównych priorytetach: rozwoju instytucjonalnym i wsparciu inwestycyjnym⁶.

³ Komisja Europejska, *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca*. Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej, Luksemburg 2004, s. 27.

⁴ Fundusze strukturalne nie finansują pojedynczych przedsięwzięć, lecz udzielają środków na wieloletnie regionalne programy rozwoju. Pełnoprawne uczestnictwo w UE wiąże się z przyznaniem Polsce w latach 2004-2006 w ramach funduszy strukturalnych około 13 mld euro (szacunki UKIE). Z kwoty tej około: 20% trafi na wzmocnienie konkurencyjności gospodarki, 20% trafi na rozwój zasobów ludzkich, 15% na modernizację przedsiębiorstw przetwórstwa żywności oraz rozwój obszarów wiejskich, 1% na rybołówstwo i przetwórstwo ryb, 7,8% na inwestycje dotyczące dróg i autostrad, 5,4% na ochronę środowiska, 30% na projekty regionalne. Poza tym Polska w tym okresie spodziewa się 2 mld euro z Funduszu Spójności na ochronę środowiska i projekty w dziedzinie transportu (*Polskie plany*, http://www.raciborz.pl/wsparcie_regionow.php).

⁵ W latach 1990-2003 całościowy budżet Phare dla Polski wyniósł około 3,9 mld euro. Mimo iż rok 2003 był ostatnim rokiem programowania Phare w krajach wstępujących do UE, zgodnie z harmonogramem określonym w memorandach finansowych, podpisanych przez Polskę i Komisję Europejską w 2003 r., projekty objęte alokacją Phare 2003 będą jednak realizowane do 2006 r. (<http://www2.ukie.gov.pl>).

⁶ Rozwój instytucjonalny jest określany jako proces mający na celu pomoc krajom kandydującym w tworzeniu struktur, strategii, rozwoju potencjału ludzkiego, zdolności do zarządzania, niezbędnych do wzmocnienia potencjału gospodarczego, społecznego, prawnego i administracyjnego. Z kolei wsparcie inwestycyjne dotyczy inwestowania w infrastrukturę niezbędną do stosowania zharmonizowanych przepisów prawnych wspomagającą osiągnięcie standardów unijnych oraz inwestowanie w spójność gospodarczo-społeczną poprzez działania zaradcze polegające na promowaniu funkcjonowania gospodarki rynkowej oraz zdolności do uczestniczenia na konkurencyjnym rynku w obrębie UE (*Wytyczne dotyczące wdrażania*

W materiałach UKIE podkreśla się, że w kolejnych alokacjach Phare wsparciem z programu objęto następujące województwa⁷:

- Phare 2000 – warmińsko-mazurskie, podlaskie, lubelskie, podkarpackie, śląskie;
- Phare 2001 – warmińsko-mazurskie, podlaskie, śląskie, podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie, łódzkie, kujawsko-pomorskie;
- Phare 2002 – warmińsko-mazurskie, podlaskie, podkarpackie, lubelskie, świętokrzyskie, łódzkie, kujawsko-pomorskie, pomorskie, zachodniopomorskie, lubuskie, dolnośląskie, opolskie, małopolskie;
- Phare 2003 – wszystkie województwa.

Głównymi kryteriami wyboru projektów infrastrukturalnych były: wpływ na rozwój regionu i w konsekwencji rozwój nowych małych i średnich przedsiębiorstw, zwiększenie liczby miejsc pracy przez stworzenie lepszych warunków rozwoju itp⁸. Jednocześnie z utworzeniem inicjatyw wspólnotowych Unia powołała do życia także cztery programy specjalne: Interreg III, Urban II, Leader+, Equal. Programy te zasadniczo wspierają realizację polityki spójności.

Z uwagi na to, że spójność ekonomiczna i społeczna jest złożonym celem, który można osiągnąć, gdy członek UE ma spójną i zintegrowaną ogólną strategię, uwzględniającą konieczność zarówno promowania konkurencyjności, jak i zmniejszania różnic wewnątrz kraju, poszczególne kraje Unii, w tym Polska, zostały zobligowane do przygotowania Narodowego Planu Rozwoju (NPR). W przypadku Polski dokument ten (NPR 2004-2006) wyznacza kierunek działań na przyszłość. Celem tych działań jest rozwijanie konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości, zdolnej do długofalowego, harmonijnego rozwoju, zapewniającej wzrost zatrudnienia i osiągnięcie spójności społecznej, ekonomicznej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomach regionalnym i krajowym⁹.

3. W kierunku budowy gospodarki opartej na wiedzy

Podczas lizbońskiego spotkania Rady UE w marcu 2000 r. przyjęto projekt przekształcenia Unii w „najbardziej dynamiczną i konkurencyjną gospodarkę świata” do 2010 r. Projekt ten jest długookresowym programem reform społeczno-ekonomicznych. Podczas kolejnych szczytów europejskich (Göteborg, Barcelona, Bruksela) określono dodatkowe priorytety gospodarcze, społeczne i związane z ochroną środowiska. Do realizacji założonych celów strategia lizbońska wyposaży-

programu Phare w krajach kandydujących w latach 2000-2006 zgodnie z rozporządzeniem 3906/89 art. 8, Posiedzenie Komitetu Integracji Europejskiej w dn. 13.09.1999).

⁷ [http://www2.ukie.gov.pl/WWW/serce.nsf/0/123CD8B3E05A9587C1256ED90044ECD8?Open&RestrictToCategory=.](http://www2.ukie.gov.pl/WWW/serce.nsf/0/123CD8B3E05A9587C1256ED90044ECD8?Open&RestrictToCategory=)

⁸ *Phare 2000 Spójność społeczna i gospodarcza*, <http://www.parp.gov.pl/infra2000/index.php>.

⁹ *Podręcznik beneficjenta sektorowego programu operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”, lata 2004-2006*, Warszawa, wrzesień 2004, s. 6.

ła Wspólnotę Europejską w dwa podstawowe narzędzia: metodę wspólnotową i otwartą metodę koordynacji¹⁰. Ponadto ukierunkowanie działań finansowanych w ramach polityki spójności na realizację priorytetów strategii lizbońskiej ma w sposób istotny przyczynić się do urzeczywistnienia wyznaczonych celów.

Zdaniem J.W. Wiktora, strategia lizbońska zakłada stworzenie nowego europejskiego modelu społecznego, pozwalającego na uzyskanie szerokiego społecznego poparcia dla programu głębokich przemian systemowych i instytucjonalnych, zmierzających do rozwoju społeczeństwa informacyjnego, gospodarki opartej na wiedzy i zarazem do rozwiązania poważnych i zaostrzających się problemów demograficznych związanych ze starzeniem się społeczeństwa Europy¹¹. Strategia lizbońska zapoczątkowała w Polsce długookresowy proces budowy innowacyjnej gospodarki opartej na wiedzy. W literaturze podkreśla się, iż potencjał innowacji jest kluczem do utrzymania i umacniania konkurencyjności, co z kolei ma bezpośredni wpływ na osiągnięcie trwałego rozwoju gospodarczego.

W ujęciu makroekonomicznym nowa gospodarka cechuje się szybkim rozwojem tych dziedzin gospodarki, które są związane z przetwarzaniem informacji i rozwojem nauki, głównie gałęzi przemysłu zaliczanych do tzw. wysokiej techniki, a także technik i usług społeczeństwa informacyjnego. W ujęciu zaś mikroekonomicznym podkreśla się, iż w nowej gospodarce źródłem przewagi konkurencyjnej większości przedsiębiorstw są przedsięwzięcia wiedzochłonne¹². Realizacja planu budowy GOW w Polsce wiąże się z realizowanym obecnie Narodowym Planem Rozwoju (2004-2006) oraz przyszłym Narodowym Planem Rozwoju na lata 2007-2013¹³.

Rozwój tego typu gospodarki wymaga, aby jej fundamentalne elementy: kapitał ludzki, ICT (informatyka i telekomunikacja) oraz systemy innowacyjności, były ze sobą powiązane. Ponadto stworzenie środowiska biznesowego sprzyjającego innowacjom i wzrostowi wymaga, aby klimat mikroekonomiczny pobudzał i wspierał konkurencję, transfer wiedzy i technologii itp., umożliwiając tym samym wzrost

¹⁰ Metoda wspólnotowa opiera się na tradycyjnym sposobie stanowienia prawa w UE: Komisja Europejska występuje z inicjatywą ustawodawczą, Rada Ministrów i Parlament Europejski uchwalają nowe prawo, a państwa członkowskie odpowiadają za ich wdrożenie. Z kolei otwarta metoda koordynacji (OMC) została zaprojektowana przez szczyt lizboński jako próba ustrukturyzowania prac Wspólnoty w obszarach, w których albo nie ma ona wystarczających kompetencji formalnych lub nie ma ich w ogóle, albo narzędzia prawne, którymi dysponuje, nie odpowiadają specyfice danego obszaru. Są to dość swobodne ramy koordynacji i współpracy. Zob. P. Lenain, U.B. Mogensen, V. Royuela-Mora, *Strategia Lizbońska na północy. Oczekiwania a rzeczywistość*, CASE Raport nr 58, Warszawa 2005, s. 39-40.

¹¹ J.W. Wiktor, *Strategia Lizbońska a jednolity rynek wewnętrzny UE. Kierunki zmian sfery regulacji*, [w:] *Polski konsument i przedsiębiorstwo na jednolitym europejskim rynku*, red. J. Karwowski, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005, s. 26-27.

¹² *Proponowane kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce do 2020 roku*, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa, listopad 2004, s. 3.

¹³ Tamże.

wydajności i innowacje. Zgodnie z raportem UE, zatytułowanym „Stymulowanie intensywności działalności B+R w UE”, prace badawczo-rozwojowe stanowią najważniejsze źródło innowacji we współczesnej gospodarce, a innowacje są jednym z głównych czynników rozwoju gospodarczego, wzrostu produktywności, elastyczności gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy¹⁴.

Uwzględniając to, iż we współczesnym świecie konkurują ze sobą nie tylko podmioty gospodarcze, ale również kraje czy regiony, zdaniem wielu ekonomistów, oprócz działań w skali mikro i makro do rozwoju regionów potrzebna jest także polityka na poziomie mezo. Z punktu widzenia działań służących spójności społeczno-gospodarczej w Polsce oraz działań wpisanych w europejską politykę regionalną zasadnicze znaczenie mają: NPR na lata 2004-2006, Narodowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2001-2006 (NSRR) czy regionalne strategie innowacji (RSI lub RIS). W dokumentach tych podkreśla się znaczenie konkurencyjności regionów jako jednego z priorytetów polityki regionalnej państwa, podnoszenie bowiem konkurencyjności poszczególnych regionów nie jest celem samym w sobie, lecz środkiem do pełniejszego osiągnięcia ogólnych celów polityki gospodarczej państwa. Podmioty polityki regionalnej powinny dążyć do wzmacniania czynników konkurencyjności m.in. przez¹⁵: wspieranie rozwoju przedsiębiorczości (rozbudowę otoczenia biznesu, stymulowanie biznesu instrumentami finansowymi, wspieranie sektora MŚP), tworzenie pozytywnego wizerunku i atrakcyjnych warunków lokalizacji inwestycji, tworzenie klimatu dla innowacji, rozwój kapitału ludzkiego, promowanie walorów przyrodniczych i turystycznych, wspieranie inwestycji, budowanie układu instytucjonalnego odpowiadającego standardom unijnym oraz pełnionym funkcjom.

Istotną rolę w polityce spójności odgrywa udzielanie wsparcia regionom, zwłaszcza mniej faworyzowanym, w celu skonsolidowania i rozwijania ich potencjału gospodarczego i zatrudnieniowego, zgodnie z wewnętrznymi przewagami komparatywnymi¹⁶. Europejska polityka spójności, zwracając szczególną uwagę na nie wykorzystany potencjał ekonomiczny tkwiący w poszczególnych regionach, podkreśla znaczenie ukierunkowanych „docelowo” środków polityki regionalnej, a także roli partnerstwa w dążeniu do stałego wzrostu i większej konkurencyjności.

4. Partnerstwo w świetle kapitału społecznego

Obecnie teoretycy i praktycy z różnych dziedzin nauki czy biznesu podkreślają znaczenie partnerstwa w osiąganiu zarówno rozwoju, jak i wzrostu gospodarczego.

¹⁴ I. Goldberg, *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku zwiększania konkurencyjności Polski w UE*, Bank Światowy, Washington 2004, s. 19.

¹⁵ A. Potoczek, *Współczesne problemy rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2000, s. 174.

¹⁶ Komisja Europejska, *Nowe partnerstwo dla spójności...*, s. 37.

W publikacjach podkreśla się, iż nie jest możliwe skuteczne zarządzanie organizacją w warunkach turbulencji rynkowej bez dojrzałych związków partnerstwa między organizacją a interesariuszami¹⁷.

Współcześnie partnerstwo stało się pojęciem bardzo popularnym w praktyce. Odnosi się ono do życia społecznego, gospodarczego i politycznego. Podstawy terminologiczne tego pojęcia nasuwają skojarzenia ze związkiem małżeńskim. Wynika to m.in. ze specyfiki tego związku. Cechy takie, jak zaufanie, wierność, uczciwość, zaangażowanie, długookresowość trwania relacji są w nim szczególnie istotne. B. i B. Jakobowie podkreślają, iż partnerstwo jest budowane przez ludzi, którzy wnoszą do związku swoją przeszłość, swoje wychowanie, doświadczenia, wyobrażenia, wykształcenie po to, by móc iść dalej razem przez życie¹⁸. Wskazują także na zagrożenia, konstatując, iż „...we współczesnym, konsumpcyjnym społeczeństwie partnerstwo cierpi, gdyż stało się produktem, którego tak długo się używa, dopóki funkcjonuje (naturalnie według własnych wyobrażeń). Jeśli tylko coś się w nim popsuje, wyrzuca się je i szuka nowego”¹⁹. B. Tryfan zauważa, także odnosząc partnerstwo do małżeństwa, iż jedną z podstawowych przyczyn rozpadu partnerstwa bywa nierównomierny rozwój poziomu intelektualnego obojga partnerów²⁰.

W literaturze z zakresu zarządzania partnerstwo postrzega się jako względnie trwałe, długookresowe związki między podmiotami, oparte na otwartej wymianie informacji i wzajemnym zaufaniu, zaangażowaniu oraz dzieleniu się wspólnymi korzyściami czy ewentualnym ryzykiem. To biznesowe relacje między dwoma lub większą liczbą niezależnych podmiotów, które zdecydowały się blisko współpracować, aby osiągnąć zróżnicowane i długoterminowe korzyści dla każdej z zaangażowanych stron²¹. K. Lisiecka konstatuje, iż do strategii partnerstwa dojrzeva się zarówno kulturowo, jak i organizacyjnie²².

¹⁷ Interesariusze (*stakeholders*) to grupa poszczególnych podmiotów, jednostek oddziałujących na funkcjonowanie organizacji. Zwolennicy teorii *stakeholders* uważają, iż przy formułowaniu celów i pomiarze wyników przedsiębiorstwo w jednakowym stopniu powinno uwzględnić interesy wszystkich interesariuszy, gdyż od nich zależy jego istnienie i rozwój. Zob. U. Gołaszewska-Kaczan, *Koncepcja interesariuszy w teorii i praktyce przedsiębiorstwa*, „Współczesne Zarządzanie” 2005, nr 1, s. 25.

¹⁸ B. i B. Jakobowie, *Partnerstwo – małżeństwo*, Częstochowa 1997, s. 7-8.

¹⁹ Tamże, s. 8.

²⁰ B. Tryfan, *Partnerstwo w rodzinie wiejskiej*, [w:] *Partnerstwo w rodzinie i na rzecz rodziny*, Raport IPiSS, z. 13, Warszawa 1997, s. 44.

²¹ A. Pluta-Zaremba, *Wpływ handlu elektronicznego na budowanie długookresowych relacji partnerskich między podmiotami gospodarczymi*, [w:] *Systemy zarządzania wiedzą i innowacją w polskich przedsiębiorstwach (w warunkach wejścia do UE)*, red. A. Sosnowska, Materiały i Prace Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, t. LXXXIX, SGH, Warszawa 2004, s. 96.

²² K. Lisiecka wskazuje na cztery poziomy procesu dojrzewiania partnerstwa – od idei tradycyjnie, konwencjonalnie dobranego dostawcy, poprzez współwytwórcę, aż do w pełni sprzymierzonego partnera. Zob. K. Lisiecka, *Partnerstwo jako strategia rozwoju przedsiębiorstwa (CRM)*, „Problemy Jakości” 2002 nr 8, s. 15.

Partnerstwo jako szczególny model relacji oparty na wzajemnym zaufaniu²³ jest składnikiem szeroko rozumianego kapitału społecznego. Kapitał społeczny zaś współtworzy wraz z innymi rodzajami kapitału kapitał intelektualny²⁴, będący współcześnie przedmiotem wielu analiz. F. Fukuyama definiuje kapitał społeczny jako zespół nieformalnych wartości i norm, które uznają członkowie danej grupy i które umożliwiają im współpracę²⁵. Zdaniem J. Przybysza i J. Sausia, kapitał społeczny to szczególne, odnoszące się do gospodarki i społeczeństwa, zinstytucjonalizowane społecznie i zinternalizowane osobniczo oraz akceptowane grupowo zjawisko społeczne²⁶. Podstawowe wartości kapitału społecznego są oparte na takich cechach, jak zdolność i gotowość do kooperacji, kompromisu, dialogu, społecznej prawdomówności i wiarygodności. Za przedsięwzięcia utrwalające wagę kapitału społecznego uznać należy budowanie wspólnot i wspólnotowości, zwłaszcza tam, gdzie poziom atomizacji społecznej przekracza punkty krytyczne, a postawy prospołeczne ustępują egocentrycznym i występny²⁷. Ponadto S. Rudolf wskazuje, iż kapitał społeczny wpływa bezpośrednio na pobudzanie innowacyjności²⁸. Zdaniem F. Fukuyamy, „jeśli potraktujemy sieć nie jako rodzaj formalnej organizacji, lecz jako kapitał społeczny, będzie nam łatwiej uzyskać wgląd w to, w czym w istocie jest funkcja gospodarcza sieci”²⁹. Uwzględniając różne podejścia do definiowania kapitału społecznego, nie sposób nie zauważyć, iż ten rodzaj kapitału staje się specyficznym czynnikiem, który może istotnie wpłynąć na kształtowanie konkurencyjności zarówno regionu, jak i przedsiębiorstw w nim funkcjonujących.

²³ Zaufanie to wiara, możliwość polegania na partnerze i przekonanie, że partner będzie działał zgodnie z wcześniejszymi ustaleniami i oczekiwaniami. Zaufanie istotnie wpływa na długookresową trwałość relacji.

²⁴ W literaturze z zakresu teorii organizacji i zarządzania nie ma jedności co do klasyfikacji kapitału intelektualnego. A. Brooking wymienia aktywa odnoszące się do ludzi, aktywa własności intelektualnej, aktywa infrastruktury czy aktywa rynkowe (zob. A. Brooking, *Intellectual Capital*, International Thomson Business Press, London 1998, s. 13). Na kapitał intelektualny składają się aktywa zarówno myślące (związane z ludźmi), jak i niemyślące, związane ze strukturą, organizacją (zob. *Generowanie wiedzy dla przedsiębiorstwa. Metody i techniki*, red. M. Nycz, AE, Wrocław 2004, s. 105). L. Edvinsson i M.S. Malone wymieniają kapitał ludzki i kapitał strukturalny: kapitał kliencki + kapitał organizacyjny (zob. L. Edvinsson, M.S. Malone, *Kapitał intelektualny*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2001, s. 45).

²⁵ F. Fukuyama, *Wielki wstrząs. Natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, POLITEJA, Warszawa 2000, s. 24.

²⁶ J. Przybysz, J. Sauś, *Kapitał społeczny. Szkice socjologiczno-ekonomiczne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2004, s. 9.

²⁷ *Kapitał ludzki i społeczny a konkurencyjność regionów europejskich*, <http://www.ifis.uni.opole.pl>.

²⁸ S. Rudolf, *Rola kapitału społecznego w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Przedsiębiorstwo przyszłości. Nowe paradygmaty zarządzania europejskiego*, ORGMASZ, Warszawa 2003, s. 266.

²⁹ W tym rozumieniu sieć jest moralną relacją zaufania, jest grupą jednostek, które podzielają normy nieformalne lub wartości wykraczające poza te, które okazują się niezbędne do przeprowadzenia zwykłych transakcji rynkowych (zob. F. Fukuyama, wyd. cyt., s. 185).

Partnerstwo może być także rozpatrywane w ujęciu instytucjonalnym. W takim rozumieniu partnerstwo jest m.in. jednym z warunków koniecznych przy wdrażaniu funduszy strukturalnych do gospodarki; jest zasadą³⁰ zarządzania, monitorowania i oceny tych funduszy. W trzecim raporcie na temat spójności gospodarczej i społecznej podkreśla się rolę partnerstwa w polityce spójności. Zgodnie z raportem „przez 15 lat prowadzenia polityki spójności partnerstwo poszerzyło się i pogłębiło, a w niektórych przypadkach wykroczyło poza ramy funduszy strukturalnych, przechodząc na inne obszary administracji krajowej i regionalnej”³¹. Z upływem czasu model partnerstwa zmieniał się z wertykalnego na horyzontalny. Nowy wymiar partnerstwa przynosi partnerom wielorakie korzyści: pomagają skupić się na skierowaniu pomocy ku regionom lub konkretnym grupom docelowym, stymuluje pomysły różnych przedsięwzięć dzięki możliwościom komunikacyjnym partnerów wobec wymagań funduszy strukturalnych, oznacza, że szerszy krąg poglądów ma wpływ na proces ewaluacji, sprzyja dyfuzji informacji o funduszach i ich efektach w określonym obszarze³².

W literaturze ekonomicznej podkreśla się także rolę partnerstwa lokalnego i regionalnego w realizacji polityki spójności. Ten typ partnerstwa polega na ścisłej współpracy władz lokalnych, partnerów społecznych i innych podmiotów celem wspierania lokalnych inicjatyw, stwarzania odpowiednich warunków organizacyjnych do realizacji projektów czy zapewnienia wsparcia finansowego. Realizacja idei partnerstwa między samorządem terytorialnym a społecznością lokalną przynosi wymierne korzyści, przejawiające się m.in. w usprawnieniu pracy wykonywanej przez samorzady, wzroście efektywności i ekonomiczności działań, kształtowaniu i rozwoju społeczeństwa obywatelskiego, pobudzaniu kreatywności i wyzwalaniu inicjatyw przedsiębiorczych, kreowaniu uczącego się regionu czy integracji wszystkich partnerów. Zdaniem M. Strużyckiego, „region lub mniejsze społeczności lokalne tworzą określony klimat partnerstwa, co wynika z mniejszej przestrzeni ekonomicznej, większej wiedzy o zasobach materialnych, ludzkich, emocjonalnych związków kulturowych, poszanowania tradycji, możliwości indywidualnego wykorzystania jednostek przedsiębiorczych, wybitnych, z talentem do przedsiębiorczości w zakresie kooperacji itp.”³³.

³⁰ Zasada partnerstwa w europejskiej polityce regionalnej jest rozumiana szeroko, oznacza obowiązek uzgadniania wszystkich ustaleń na wszystkich etapach procedury programowania, począwszy od sporządzenia planów rozwoju regionalnego poprzez programy operacyjne aż po ich współfinansowanie, realizację, nadzór i kontrolę oraz ocenę wpływu na rozwój regionalny (zob. M. Czeszejko-Sochacka, E. Grzędzińska, *Zasada partnerstwa w procesie wdrażania funduszy strukturalnych w Polsce*, [w:] *Partnerstwo w regionie*, red. J. Karwowski, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2004, s. 14).

³¹ Komisja Europejska, *Nowe partnerstwo dla spójności...*, s. 163.

³² Tamże.

³³ *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, red. M. Strużycki, PWE, Warszawa 2004, s. 65.

Istotne znaczenie w budowaniu regionalnej konkurencyjności ma partnerstwo publiczno-prywatne (PPP)³⁴. Ten rodzaj partnerstwa to formuła obustronnie korzystnej i długookresowej współpracy sektora publicznego i prywatnego, przydatnej zwłaszcza w realizacji inwestycji strukturalnych. PPP może się przyczynić do polepszenia zbiorowego procesu uczenia się, tworzenia, przekazywania i rozpowszechniania wiedzy, a także transferów, mających istotne znaczenie w procesie innowacji. Ponadto ta formuła partnerstwa sprzyja rozwojowi regionalnemu, gdyż jest determinantą wysokiego poziomu absorpcji funduszy strukturalnych w Polsce i wysokiej efektywności ich wydatkowania oraz warunkuje w sposób bezpośredni poziom wspierania Polski z budżetu UE w przyszłym okresie programowania. Wartości wnoszone przez poszczególne strony zależą od rodzaju realizowanego przedsięwzięcia, formuły, w jakiej przedsięwzięcie jest realizowane, a także od zasobów i możliwości, którymi strony są w stanie dysponować³⁵.

5. Rola klastrów w budowaniu konkurencyjności regionu

Pojęcie konkurencyjności jest bardzo szerokie. Zdaniem E. Skawińskiej, konkurencyjność to kategoria wielopłaszczyznowa³⁶. Na potrzeby analizy problemu zawartego w temacie artykułu skoncentrowano się na definicji konkurencyjności regionu, interpretowanej w literaturze jako dynamiczna równowaga między tworzeniem bogactwa a spoistością społeczną, oznaczająca zdolność do generowania trwałego i wysokiego tempa rozwoju gospodarczego³⁷, zdolność regionów do przystosowania się do zmieniających warunków pod kątem utrzymania lub poprawy pozycji we współzawodnictwie toczącym się również między regionami³⁸.

Z punktu widzenia kreowania konkurencyjności regionu istotna wydaje się odpowiednia polityka rządu³⁹, sprzyjająca umacnianiu i rozprzestrzenianiu różnorod-

³⁴ 17 czerwca 2005 roku Sejm RP uchwalił ustawę o partnerstwie publiczno-prywatnym. Ustawa ta powinna wpłynąć na zwiększenie kapitału w sferze publicznej, pozyskanie wiedzy i doświadczenia sektora prywatnego, jakość świadczonych usług, nadzór nad inwestycjami. Ustawa zawiera szeroko ujęte przepisy wprowadzające. Zob. J. Pilczyński, *Partnerstwo, które może ożywić inwestycje*, „Rzeczpospolita” 2005 nr 141, s. 1.

³⁵ J. Szreder, *Współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w rozwoju lokalnym*, Wyższa Szkoła Zarządzania, Słupsk 2004, s. 118.

³⁶ E. Skawińska, *Konkurencyjność jako wyzwanie dla podmiotów gospodarczych w Polsce*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne jako wyzwania dla polskiej gospodarki*, red. E. Skawińska, Politechnika Poznańska, Poznań 2000, s. 44.

³⁷ Zob. L. Cybulski, *Edukacja a konkurencyjność regionów*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 1999, s. 139.

³⁸ Zob. B. Winiarski, *Konkurencyjność: kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 1999, s. 9.

³⁹ Zdaniem B. Winiarskiego, nie chodzi tu o proste oddziaływania wyrównawcze, lecz o operacje ekonomicznie efektywne, umożliwiające optymalne zagospodarowanie zasobów regionów, wyko-

nych walorów otoczenia przedsiębiorczości, rozwojowi strategicznych ośrodków przemysłowych typu klastrów. Z perspektywy Komisji Europejskiej promowanie rozwoju klastrów jest narzędziem mającym się przyczynić do urzeczywistnienia ambitnych celów określonych w strategii lizbońskiej⁴⁰.

Ekonomistą, który wniósł istotny wkład do rozwoju i popularyzacji koncepcji klastrów (gron), jest M.E. Porter. Według niego „grono jest to znajdująca się w geograficznym sąsiedztwie grupa przedsiębiorstw i powiązanych z nimi instytucji zajmujących się określoną dziedziną, połączona podobieństwami i wzajemnie się uzupełniająca”⁴¹. W opracowaniach dotyczących konkurencyjności regionów podkreśla się, iż „klastry do rangi innowacyjnego symbolu podnoszą nie materię, ale człowieka i współpracę; im więcej współpracy pomiędzy przedsiębiorcami (nawet tymi, którzy *de facto* ze sobą konkurują), im współpraca ta jest bardziej efektywna i zróżnicowana, tym więcej innowacji i konkurencyjności”⁴². Poszczególni partnerzy w klastrze mają szansę na wzmocnienie swej innowacyjności dzięki wzajemnej współpracy, transferowi wiedzy, procesowi wzajemnego uczenia się przebiegającego w sprzyjającym klimacie innowacyjnym. Dyfuzja nowych technologii może się odbywać poprzez różne kanały transmitujące pomysły i innowacje, m.in. przez import zaawansowanych technologicznie dóbr, bezpośrednie inwestycje zagraniczne czy akumulację kapitału ludzkiego⁴³. Sprawnie funkcjonujące grono (klastr) przyczynia się do stymulowania przedsiębiorczości poszczególnych partnerów, dynamicznego kreowania nowych przedsiębiorstw, przyspieszenia tempa wzrostu zatrudnienia, eksportu, zysku firm, rozwoju regionu, a w konsekwencji do szybszego wzrostu gospodarczego.

6. Podsumowanie

Polityka strukturalna Unii Europejskiej, określana także mianem regionalnej, jest zorientowana na osiągnięcie spójności społeczno-gospodarczej przez minimalizowanie różnic w rozwoju krajów członkowskich. W procesie tym UE w coraz znacześniejszym stopniu realizuje ideę partnerstwa na poziomie zarówno wertykalnym (przez współpracę Komisji Europejskiej z odpowiednimi władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi), jak i horyzontalnym (przez prowadzenie konsultacji władz samorządowych i

rzyskanie ich potencjalnych czynników wzrostu i naturalnych predyspozycji (zob. B. Winiarski, *Strategie podnoszenia konkurencyjności regionów*, [w:] *Polityka budowy regionu konkurencyjnego*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 2000, s. 9).

⁴⁰ T. Brodzicki, S. Szultka, P. Tamowicz, *Polityka wspierania klastrów*, Niebieskie Księgi 2004, IBnGR, Gdańsk 2004, s. 5.

⁴¹ Zob. M.E. Porter, *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001, s. 248.

⁴² *Klastry. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, red. S. Szultka, IBnGR, Gdańsk 2004, s. 5.

⁴³ M. Jakubiak, M.A. Weresa, K. Rybiński, *Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce*, Zeszyty BRE Bank – CASE nr 62, Warszawa 2002, s. 43.

rządowych z partnerami społecznymi najbardziej zainteresowanymi planowanymi działaniami, co wpływa na zwiększenie efektywności i celowości pomocy).

Partnerstwo w regionach istotnie przyczynia się do podnoszenia konkurencyjności zarówno samego regionu, jak i poszczególnych partnerów społecznych; sprzyja wymianie doświadczeń między partnerami, dyfuzji innowacji, procesowi uczenia się, zacieśniania więzi i budowaniu wzajemnego zaufania. Poczucie zaangażowania w rozwijające się relacje, chęć współodpowiedzialności za podejmowane decyzje są podstawą tworzenia się sieci powiązań między partnerami lokalnymi. Dynamicznie rozwijające się sieci współpracy różnych podmiotów, funkcjonujące chociażby w formie klastrów, istotnie wpływają na rozwój gospodarczy zarówno regionu, jak i całego kraju, przyczyniając się do realizacji założeń polityki spójności.

Literatura

1. Brodzicki T., Szultka S., Tamowicz P., *Polityka wspierania klastrów*, Niebieskie Księgi 2004, IBnGR, Gdańsk 2004.
2. Brooking A., *Intellectual Capital*, International Thomson Business Press, London 1998.
3. Cybulski L., *Edukacja a konkurencyjność regionów*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 1999.
4. Czeszejko-Sochacka M., Grzędzińska E., *Zasada partnerstwa w procesie wdrażania funduszy strukturalnych w Polsce*, [w:] *Partnerstwo w regionie*, red. J. Karwowski, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2004.
5. Edvinsson L., Malone M.S., *Kapitał intelektualny*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2001.
6. Fukuyama F., *Wielki wstrząs. Natura ludzka a odbudowa porządku społecznego*, POLITEJA, Warszawa 2000.
7. *Generowanie wiedzy dla przedsiębiorstwa. Metody i techniki*, red. M. Nycz, AE, Wrocław 2004.
8. Goldberg I., *Polska a gospodarka oparta na wiedzy. W kierunku zwiększania konkurencyjności Polski w UE*, Bank Światowy, Washington 2004.
9. Gołaszewska-Kaczan U., *Koncepcja interesariuszy w teorii i praktyce przedsiębiorstwa*, „Współczesne Zarządzanie” 2005 nr 1.
10. http://www.raciborz.pl/wsparcie_regionow.php.
11. <http://www2.ukie.gov.pl>.
12. <http://www2.ukie.gov.pl/WWW/serce.nsf/0/123CD8B3E05A9587C1256ED90044ECD8?Open&RestrictToCategory=>.
13. Jakobowie B. i B., *Partnerstwo – małżeństwo*, Częstochowa 1997.
14. Jakubiak M., Weresa M.A., Rybiński K., *Rola inwestycji zagranicznych w gospodarce*, Zeszyty BRE Bank – CASE nr 62, Warszawa 2002.
15. *Kapitał ludzki i społeczny a konkurencyjność regionów europejskich*, <http://www.ifis.uni.opole.pl>.
16. *Klasy. Innowacyjne wyzwanie dla Polski*, red. S. Szultka, IBnGR, Gdańsk 2004.
17. Komisja Europejska, *Nowe partnerstwo dla spójności. Konwergencja, konkurencyjność, współpraca*. Trzeci raport na temat spójności gospodarczej i społecznej, Luksemburg 2004.
18. Komisja Europejska, *W służbie regionom*, Wyd. „Wokół nas”, Gliwice 2001, s. 3.
19. Lenain P., Mogensen U.B., Royuela-Mora V., *Strategia Lizbońska na półmetku. Oczekiwania a rzeczywistość*, CASE Raport nr 58, Warszawa 2005.

20. Lisiecka K., *Partnerstwo jako strategia rozwoju przedsiębiorstwa (CRM)*, „Problemy Jakości” 2002 nr 8.
21. *Małe i średnie przedsiębiorstwa w gospodarce regionu*, red. M. Strużycki, PWE, Warszawa 2004.
22. *Phare 2000 Spójność społeczna i gospodarcza*, <http://www.parp.gov.pl/infra2000/index.php>.
23. Pilczyński J., *Partnerstwo, które może ożywić inwestycje*, „Rzeczpospolita” 2004 nr 141.
24. Pluta-Zaremba A., *Wpływ handlu elektronicznego na budowanie długookresowych relacji partnerskich między podmiotami gospodarczymi*, [w:] *Systemy zarządzania wiedzą i innowacją w polskich przedsiębiorstwach (w warunkach wejścia do UE)*, red. A. Sosnowska, Materiały i Prace Instytutu Funkcjonowania Gospodarki Narodowej, t. LXXXIX, SGH, Warszawa 2004.
25. *Podręcznik beneficjenta sektorowego programu operacyjnego „Wzrost konkurencyjności przedsiębiorstw”, lata 2004-2006*, Warszawa, wrzesień 2004, s. 6.
26. Porter M.E., *Porter o konkurencji*, PWE, Warszawa 2001.
27. Potoczek A., *Współczesne problemy rozwoju lokalnego i regionalnego*, Wyższa Szkoła Humanistyczno-Ekonomiczna, Włocławek 2000.
28. *Proponowane kierunki rozwoju nauki i technologii w Polsce do 2020 roku*, Ministerstwo Nauki i Informatyzacji, Warszawa, listopad 2004.
29. Przybysz J., Saús J., *Kapitał społeczny. Szkice socjologiczno-ekonomiczne*, Politechnika Poznańska, Poznań 2004.
30. Rudolf S., *Rola kapitału społecznego w podnoszeniu konkurencyjności przedsiębiorstw*, [w:] *Przedsiębiorstwo przyszłości. Nowe paradygmaty zarządzania europejskiego*, ORGMASZ, Warszawa 2003.
31. Skawińska E., *Konkurencyjność jako wyzwanie dla podmiotów gospodarczych w Polsce*, [w:] *Współczesne problemy ekonomiczne jako wyzwania dla polskiej gospodarki*, red. E. Skawińska, Politechnika Poznańska, Poznań 2000.
32. Szreder J., *Współdziałanie sektora publicznego i prywatnego w rozwoju lokalnym*, Wyższa Szkoła Zarządzania, Słupsk 2004.
33. Tryfan B., *Partnerstwo w rodzinie wiejskiej*, [w:] *Partnerstwo w rodzinie i na rzecz rodziny*, Raport IPiSS, z. 13, Warszawa 1997.
34. Wiktor J.W., *Strategia Lizbońska a jednolity rynek wewnętrzny UE. Kierunki zmian sfery regulacji*, [w:] *Polski konsument i przedsiębiorstwo na jednolitym europejskim rynku*, red. J. Karwowski, Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2005.
35. Winiarski B., *Konkurencyjność: kryterium wyboru czy kierunek strategii i cel pośredni polityki regionalnej*, [w:] *Konkurencyjność regionów*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 1999.
36. Winiarski B., *Strategie podnoszenia konkurencyjności regionów*, [w:] *Polityka budowy regionu konkurencyjnego*, red. M. Klamut, AE, Wrocław 2000.
37. *Wytyczne dotyczące wdrażania programu Phare w krajach kandydujących w latach 2000-2006 zgodnie z rozporządzeniem 3906/89 art. 8*, Posiedzenie Komitetu Integracji Europejskiej w dn. 13.09.1999.

PARTNERSHIP AND COMPETITIVENESS IN THE LIGHT OF COHESION POLICY

Summary

The article presents general problems regarding cohesion policy in the EU. The importance of partnership in the execution of this policy has been presented. The author believes that partnership understood in a wide aspect directly influences competitiveness.